

МЕДИЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: РОЛЬ ФАХІВЦІВ ТА ГРОМАДИ

Мосійчук І. В.

Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради

Грищук С. М.

Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Ключові слова: реабілітація, адаптація, громади, анкетування, особи з інвалідністю, інклюзивне суспільство.

Актуальність проблеми. Реабілітація є основною функцією системи громадського здоров'я, поряд із зміцненням здоров'я, профілактикою захворювань, лікуванням і паліативною допомогою, і є невід'ємною частиною комплексного охоплення послугами охорони здоров'я. В Україні протягом останніх років впроваджено системні зміни в галузі реабілітаційної допомоги. Важливим етапом нормативного-правового регулювання системи реабілітації стало прийняття Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» у грудні 2020 року, яким визначено правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я [1]. Послуги з надання реабілітаційної допомоги в стаціонарних і амбулаторних умовах включені в програми державних гарантій медичного обслуговування населення [2].

Забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян є одним із головних принципів сучасного розвинутого суспільства, тому люди з інвалідністю мають таке саме право на якісну медичну та психологічну реабілітацію, як і всі інші. Медичні спеціалісти, включаючи лікарів, фізичних терапевтів, ерготерапевтів та інших медичних працівників, відіграють ключову роль у наданні медичних послуг та реабілітації. Вони визначають індивідуальні потреби пацієнтів, розробляють та виконують плани лікування та відновлення, надають медичну підтримку та реабілітаційні процедури [3]. У свою чергу, психологи та психотерапевти надають психологічну підтримку, допомагають інвалідам у вирішенні психологічних та емоційних проблем, пов'язаних з інвалідністю, та сприяють психологічній адаптації до нового життя [4, 5].

Представники громад спільно з медичними працівниками також повинні відігравати значну роль у реабілітації людей з інвалідністю, які проживають на території цих громад, адже їх взаємодія та співпраця є ключовою для забезпечення інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство та покращення якості життя цієї вразливої групи населення [6]. Тому дослідження сучасного стану надання реабілітаційних послуг на рівні громад є досить актуальним.

Мета дослідження полягала у визначенні ролі фахівців з медичною освітою та працівників соціальної сфери територіальних громад у реабілітації людей з інвалідністю на прикладі Хорошівської громади Житомирської області.

Матеріали та методи. Для досягнення мети дослідження було проведено за спеціально розробленою анкетною анкетування людей з інвалідністю, які проживають на території Хорошівської громади, щодо сприйняття медичної та психологічної реабілітації, яка проводиться на рівні громади. До проведення анкетування було залучено 100 респондентів – людей з інвалідністю, які проживають у різних населених пунктах Хорошівського району Житомирської області більше 2 років і зверталися на консультацію до лікаря-невролога Хорошівської лікарні у 2023 році. Анкета включала вісім питань, респондент міг надати декілька варіантів відповіді на питання. Використовувалися бібліосемантичний та статистичний методи дослідження.

Результати дослідження. Встановлено за результатами обробки анкет, що опитані респонденти протягом 2023 року з послуг медичної та психологічної реабілітації у зв'язку з інвалідністю на рівні громади найчастіше отримували лікарські консультації (78 випадків) та фізіотерапевтичні процедури (32 випадки). Про надання психологічної підтримки зазначили 13 опитаних.

Серед бар'єрів, які перешкоджають доступу до медичної реабілітації і психологічній підтримці у своїй громаді, перше місце займають фінансові обмеження, які є актуальними для 69 опитаних. Другим бар'єром (43 відповіді) є фізичні обмеження, на третьому (24 відповіді) – соціальна ізоляція.

Наступне питання стосувалося оцінки якості отриманих послуг з медичної реабілітації. Переважна більшість респондентів (63) зазначають, що якість послуг перебуває на доволі низькому рівні, 27 осіб переконані, що рівень реабілітації задовільний, 5 громадян відмітили високий рівень отриманих послуг, ще 5 не змогли визначитися з оцінкою.

Серед фахівців, які відігравали найважливішу роль у проведенні реабілітації, 64% опитаних відзначили лікарів, 39% - фізіотерапевтів, 10% - психологів, для 5 осіб важливими були інші спеціалісти.

Серед додаткових послуг або ресурсів, які були б корисними для покращення стану та якості життя у громаді, більшість респондентів обрали індивідуальну реабілітацію та підтримку громади, відповідно це 63 та 67 осіб, тобто фактично 2/3 від усіх опитаних. Для 45 респондентів є важливим доступ до спортивних тренувань.

Що стосується потенційних ініціатив задля поліпшення якості життя та умов для людей з інвалідністю на рівні громади, 84 особи вибрали забезпечення безбар'єрної доступності. Розвиток психосоціальної підтримки обрала 61 людина, організацію тренінгів і навчань – 26 осіб.

Одне з питань анкети стосувалося оцінки впливу громадських організацій або громади на медичну та психологічну реабілітацію. Прикро констатувати, але лише 33% респондентів оцінили вплив громади, як позитивний, для 18 % опитаних вплив громади є негативним, 26 % опитаних відмітили, що громада фактично не сприяє їхній реабілітації та інтеграції в суспільство, не змогли надати оцінку 23 % респондентів.

Варто відзначити, що серед опитаних 84% відповіли, що рекомендації, які вони надавали при розробці плану реабілітації та психологічної підтримки у громаді, були прийняті до уваги.

В цілому, можна констатувати, що рівень підтримки людей з інвалідністю у громадах (на прикладі Хорошівської громади) доволі низький. Це обумовлено низкою чинників, зокрема, перебуванням країни у військовому стані, недостатньою наявністю необхідної інфраструктури, соціокультурними бар'єрами, браком координації між людьми з інвалідністю та громадами. Значна частина людей з інвалідністю у Хорошівській громаді стикаються з економічними складнощами, адже дохід цієї групи населення часто обмежений пенсією, яку призначає держава. А ті люди, які хочуть працювати, часто мають складнощі із працевлаштуванням у своїй громаді.

За результатами анкетування встановлено низький рівень психологічної підтримки людей з інвалідністю, яка є одним з важливих компонентів медичної реабілітації. Це можна пояснити небажанням громадянам звертатися за допомогою психолога через недовіру до ефективності психологічних послуг.

Інфраструктура досліджуваної громади недостатньо обладнана для забезпечення доступу та зручностей для осіб з інвалідністю. Недостатній рівень доступності громадських місць, транспорту, закладів охорони здоров'я та інших об'єктів суттєво ускладнюють участь людей з інвалідністю в суспільному житті громади.

Соціокультурні бар'єри, пов'язані зі сприйняттям осіб з інвалідністю у громаді, можуть бути різного характеру і впливати на їхню інтеграцію та доступ до різних сфер життя. Стереотипи і упередження є одними із найпоширеніших соціокультурних бар'єрів, які існують в суспільстві щодо людей з інвалідністю. Вони включають, зокрема, переконання, що люди з інвалідністю менш компетентні або не можуть брати участь у різних аспектах суспільного життя. Такі упередження можуть призводити до соціальної ізоляції та відчуття відокремленості серед людей з інвалідністю.

Люди з інвалідністю часто стикаються з труднощами щодо участі в культурних та розважальних подіях через відсутність доступних об'єктів та адаптованих програм. Ця проблема є частково й інфраструктурною, адже абсолютна більшість соціокультурних бар'єрів напряму пов'язана із відсутністю необхідної інфраструктури.

Висновки. Встановлено на прикладі Хорошівської громади Житомирської області, що участь медичних фахівців та представників соціальної сфери громади у медичній та психологічній реабілітації людей з інвалідністю є недостатньою. Більшість опитаних респондентів вважають, що саме представники громади повинні відігравати ключову роль у забезпеченні можливостей реабілітації, повноцінного життя та адаптації інвалідів в суспільстві. На території громад має бути доступна інфраструктура для інвалідів, включаючи пандуси, спеціалізований транспорт та доступ до громадських місць.

Медичні фахівці та представники соціальної сфери громади мають спільно працювати для створення підтримуючого середовища для людей з інвалідністю, що сприятиме покращенню якості життя цих громадян і розвитку більш інклюзивного суспільства.

Література

1. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020р. № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>.

2. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2023 році: Постанова КМУ від 27 грудня 2022 р. №1464. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1464-2022-%D0%BF#n438>.

3. Коляденко Н. В., Траченко В. А. Медико-психологічні засади професійної реабілітації осіб із інвалідністю. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*. 2019. № 2 (3). С. 107-135.

4. Михальська Ю. А., Михальський А. В. Сучасний стан медико-соціальної реабілітації осіб похилого віку та шляхи її вдосконалення. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 2. С. 72-78.

5. Корнійчук Н. М., Ляшевич А. М., Грищук С. М., Чайка, Ю. Ю. Вплив засобів фізичної реабілітації на фізичний розвиток дітей з функціональними порушеннями зору. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2021. № 12. С. 91-97.

6. Кравченко О., Назар С. Підготовка майбутніх фахівців до надання реабілітаційних послуг у громаді. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 1 (10). С. 94-109.